

Tekinsiz (Unheimlich)*

Semra Ertan'a Notlar (2013)

CANA BİLİR-MEIER

Çev. ELİF REFİĞ

1979 yılında Semra Ertan'ın elyazısıyla yazılan kelime (unheimlich), kadrajı kaplayan beyaz fonun tam ortasında duruyor. Bir kelime bir değerini izliyor sonra bütün bir şiir.

Okuyoruz:

*Kadın bahsettiğinde
Tekinsiz mutluluğundan
Gizlice mutsuzdur*

*Kadın bahsettiğinde
Tuhaf mutluluğundan
Mutsuz demektir
Çünkü yurdu yok...*

1956'da Türkiye'de doğan Semra Ertan, 1972'de Federal Almanya'da yaşayan ailesinin yanına taşındı. Çevirmen ve inşaatlarda teknik cizer olarak çalıştı ve 350'den fazla şiir yazdı. Semra Ertan 1982'de Hamburg'da, Almanya'daki ırkçılığa dikkat çekmek için kendini yaktı.

Kendisini kişisel olarak tanımadım. Dedem ve ninem 'Gas-tarbeiter' (misafir işçi) diye anılan emekçilerdir. Semra Ertan benim teyzemdir. Ailem onun notlarını, şiirlerini, mektuplarını, kimliklerini, fotoğraflarını, hakkındaki gazete kupürlerini toplayarak kişisel bir hatıra arşivi oluşturmuş. Evlenme cüzdanının yanında bir doktor raporu, ya da şiirlerin yanında Almanca alıştırmalarını bulmak mümkün - filmde bu arşiv, bir sandık veya dosya olarak görünür kılınmıştır. Arşivi tarama sürecimi başından itibaren cep telefonu kamerası ile kaydedtim.

Semra Ertan şiirlerinden birkaçını kitaplarda yayınlıyarak paylaştı fakat birçoğu da sadece not defterlerinde kaldı. Araştırmanın devamında 1980- 90 yılları arasında Semra Ertan'la ilgili yapılan bir müzik parçasına, birer radyo ve televizyon programına ulaştım. Baviera Radyosu'nun 1990'da yaptığı yayında "uzmanlar" göç teması hakkında tartışıyor. Bu radyo programında Semra Ertan'ın hikayesi Almanca ve Türkçe seslendirildi. Bir saatten fazla süren yayına folklorik Anadolu müzikleri eşliğinde dinleyiciler melankolik bir ruh haline sokulup, Almanya'dan çok uzak bir diyara sürükleniyorlardı.. Yayının sonunda Türkçe metni okuyan kişi hakkında herhangi bir bilgi ne jenerikte ne de konuşma içerisinde verilmeyordu.

Radyo yayınında 1982 yılında NDR'de yapılan bir kayıttan alıntı yapılıyor. Sunucunun isteği üzerine Semra Ertan *Benim Adım Yabancı* (Mein Name ist Ausländer) şiirini okurken kendi

ölümünü de haber veriyor. Sözleri kulğa şiirden çok bir manifesto, ya da öfkeli bir beyan gibi ...

Enjott Schneider 1982'de Semra Ertan isimli bir müzik parçası bestelemiştir. 2007'de e-mail adresini bulup kendisiyle iletişime geçtiğimde, bana CD'ye kaydedilmiş besteyi gönderdi. Şu sözleri ekleyerek: "Sevgili Cana, Senden haber aldığım için seviniyorum. Müziği analog bir ortamda kaydetmişim, dijitalize etmem biraz zaman aldı."

Schneider isminin belirtilmesi koşuluyla, müzik parçasını kişisiz kullanmama izin verildi.

Filmin bir parçası olan müziği aslında tam da olduğu haliyle görüyorum; bir belge, arşivin bir parçası, bir *adagio*, oktet'in çaldığı bir *scherzo*...

1984 yılında WDR'de "Bir Türk'ün Ölümü" başlıklı bir televizyon röportajı yayınlıyor. Ölen kişinin ismi belirtilmiyor.

Ve ben yine "Benim Adım Yabancı"yı okuyorum:

*Burada çalışırım
Çok çalışırım
Almanlar da bilir mi
İçim çok zor
İçim pis.
Hoşuma gitmezse söylerim
Hoşuma gitmezse,
Yurduna git
Derler
Ama suç Almanların değil,
Türklerin değil.
Türkiyeye döviz lazım
Almanya'ya biz, iş gücü
Ülkem bizi dışarı sattı,
Üvey çocuk gibi,
Burada üvey,
Orada üvey,
Değersiz.
Benim adım yabancı.*

Semra Ertan, 1981

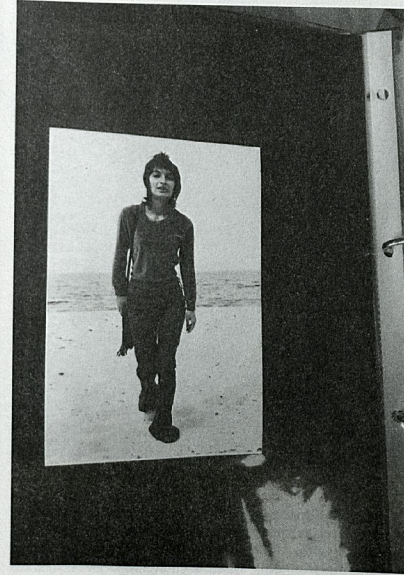
Röportajın kaydına ulaşmak için televizyon kanalıyla bağlantıya geçtiğimde dijital ortama aktarılması 5 hafta süren kopya için 40 Euro ödüyorum.

Semra Ertan'ın sesini duyduğumuz programın devamında, Türkiye'de mezarın başındaki üzgün insanlar ve Almanya'da herhangi bir fabrikada çalışan Türkiyeli işçilerle yapılan birkaç röportaj yer alıyor. Yaklaşık 10 dakika süren yayın sonunda sunucu sıradaki konuya geçiverdi.

Elimdeki malzemeyi filmde nasıl bir yöntem çerçevesinde kullanacağıma dair uzun süre düşündükten sonra seçtiğim röportaj parçalarını, baş ve sonlarına 2'er saniyelik siyah görüntü ekleyerek kurguladım. Filmde 2'er saniyelik toplamda 6 röportaj parçası kullanıldı. Sadece saniyelik kesmeler olarak izlememize rağmen programın tümünü izlediğimiz yanlısını filmi izlerken deneyimliyoruz. Medyanın gerçekliği üretme biçimleri, Semra Ertan filminin kurgusunda kullanılan bu saniyelik kesmeler aracılığıyla yeniden üretiliyor.

Kesme içinde kesme. Araştırmamın başında ulaştığım malzemeleri bir filme dönüştürmek konusunda net değildim. Sürecin bu şekilde gelişmesi filmi benim için biricik ve kişisel bir arşiv haline getirdi. Film biçiminde bir arşiv...

Görsel malzemenin kullanımı için izin istediğim televizyon kanallarından şu cevap geliyor: "Monitor, Bir Türk'ün Ölümü yayınımla ilgilendiğiniz için teşekkür ediyoruz. Lisans dönemi 1 yıl ve sadece Avusturya olmak koşulu ile; ders içeriği olarak veya bilimsel amaçlar çerçevesinde, sınırlı katılımıyla gerçekleştirilen açık kullanım izni olup, Üniversite lisans bedeli 130 Euro'dur." Bilgi aldığım

bir avukat malzemeyi nasıl kullandığımı dikkatle inceliyor. Yasa, sanatsal bir yapı içinde kullanılan alıntı için ödeme yapılmasını gerekli bulmayınca ödeme yapmıyorum. Jeneriğe 'Bu film WDR Monitor programından alıntılar içerir.' bilgisini ekliyorum. İnternet'i tararken Semra Ertan'ın ismine Wikipedia'da rastlıyorum. Yazar olduğuna dair herhangi bir bilgi girilmemiş. 'Yabancı'nın ölümü' tekrar karşıma çıkıyor. Medyanın Semra Ertan'dan bahsediş biçiminden nasıl kurtulabilirim? Şiirsel bir film bu baskıya ne kadar dayanabilir?

Wikipedia'da Semra Ertan'ın mesleğini yazar, teknik cizer ve tercüman olarak güncelliyorum. Televizyon ve radyo röportajlarından seçtiğim parçaları değiştiriyorum. Hangi parçaları birbirine ait? Hangi parçalar uyumlu? Ek çekim yapmayacağım. Röportajlar, konuşan kafalar istemiyorum. Filmde akrabalık ilişkimize dair görünür hiçbir şey olmamalı. Bu farklı bir odak noktası olan bambaşka bir film olurdu. Yapmak istediğim öyle bir film değil. Objeleri ve belgeleri ilişkilendirerek yeniden düzenliyorum. Birleştirmeye çalışmadan hikayenin parçalarını okuyorum. Bu benim 'bir şey bakma' deneyimim. Semra Ertan'ın biyografisini filmleştirmek istemedim. Biyografiler kurgulanmış yapıldır ve her biri olası bir yorumdur. Semra Ertan filmini onun şiirleri ve kendi fotoğraflarıyla yapmaya karar verdim. Böylece filmde karşılaştık.

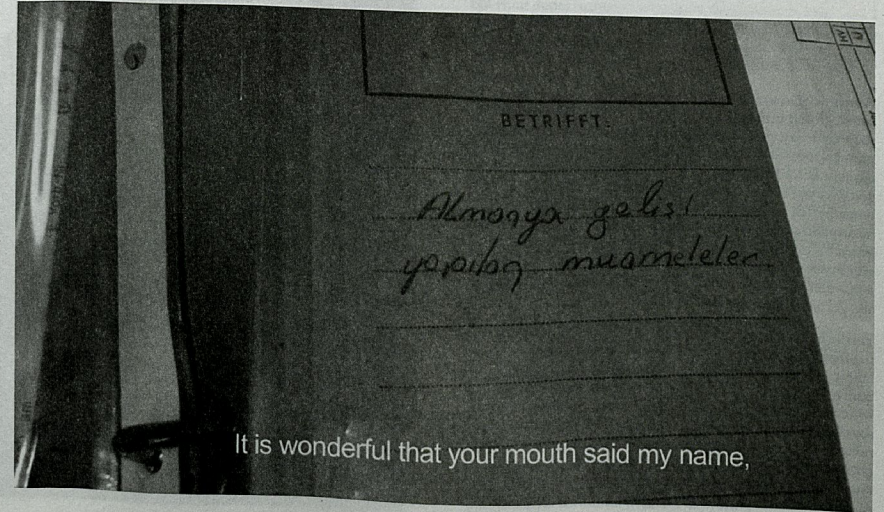
Hikâyeleştirmekten ve daha bütünlüklü kurmaktan kaçındığım filmde duraksamalar ve boş resimler kalıyor. Herseyi açıklıyorum ve ortaya çıkan sorular cevaplanmıyor. Bir filmde hersey görünür değildir. Eksikliğin varlığı kalıcıdır ve bu benim çok hoşuma gidiyor. Kişisel tarihi göçmenlikle buluşmuş birisi olarak, göçle ilgili bir film de yapmak istemiyorum. Suçluluk hissi üretmek, eksiksiz bir hikâye anlatmak istemiyorum. Beni hikâyeyle kurulan saygılı bir ilişki, gösterdiğim kişiden kaynaklı insani sorumluluk ilgilendiriyor.

(...)

*Kim bilir belki toprağın altındaki bir nehir gibi kaybolurdum
Sen beni bulmasaydın
Ve ben bu şiiri yazmasaydım.
Semra Ertan, 1979*

Film biçiminde bir şiir.

* Bu metin 2015 yılında *Frauen und Film* (Kadınlar ve Film) dergisinin 67. sayısında yayımlanmıştır.

It is wonderful that your mouth said my name,